

РОЗДІЛ 4

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.542 : 346.62

УМОВИ ОТРИМАННЯ КРЕДИТІВ ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ

Буртовой М.О.,

к.ю.н., доцент кафедри правового регулювання підприємницької діяльності
факультету лінгвістики та права*Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая*

Останні місяці найбільш складною проблемою для громадян України, які з різних причин покинули її територію, залишається питання фінансового забезпечення себе та своєї родини. Ті громадяни, які опинилися на території Росії (у зв'язку з переходом Автономної Республіки Крим під її юрисдикцію, біженці з території Донецької та Луганської областей, де проходить антитерористична операція), намагаються облаштувати своє мирне життя. При цьому найбільш важливим питанням є пошук джерела фінансової підтримки. Таким джерелом може стати вітчизняна чи зарубіжна фінансово-кредитна системи. Однак, отримати кредит або іншу форму фінансової підтримки можна лише при дотриманні певних умов.

Ключові слова: фінансово-кредитна система, кредит, умови отримання кредиту, неповернення кредиту.

Буртовой М.А. / УСЛОВИЯ ПОЛУЧЕНИЯ КРЕДИТОВ ГРАЖДАНАМИ УКРАИНЫ / Международный научно-технический университет имени академика Юрия Бугая, Украина

Последние месяцы наиболее сложной проблемой для граждан Украины, которые по различным причинам покинули ее территорию, остается вопрос финансового обеспечения себя и своей семьи. Те граждане, которые оказались на территории России (в связи с переходом Автономной Республики Крым под ее юрисдикцию, беженцы с территории Донецкой и Луганской областей, где проходит антитеррористическая операция), пытаются обустроить свою мирную жизнь. При этом наиболее важным вопросом является поиск источника финансовой поддержки. Таким источником может стать отечественная или зарубежные финансово-кредитные системы. Однако, получить кредит или другую форму финансовой помощи можно только при соблюдении определенных условий.

Ключевые слова: финансово-кредитная система, кредит, условия получения кредита, невозврат кредита.

Burtovoj M.A. / CONDITIONS FOR OBTAINING LOANS CITIZENS OF UKRAINE / International Science and Technical University named after Academician Yuri Bugay, Ukraine

In recent months, the most difficult problem for the citizens of Ukraine, who for various reasons left the territory, remains the question of financial support himself and his family. Those citizens, who were on the territory of Russia (due to transition of the Autonomous Republic of Crimea under the jurisdiction of Russia, refugees from the territory of Donetsk and Lugansk regions, where the anti-terrorist operation is being gone), try to arrange a peaceful life. In that, the most important issue is finding the source of financial support. However, the consequence of modern terms of political instability in Ukraine was become economic and financial instability. One of its displays is instability in the field of bank activity and bank crediting. One of its displays is instability in the field of bank activity and bank crediting. That source may be domestic or foreign financial and credit system. However, to get a loan or other form of financial assistance only if certain conditions are met. In the period of radical economic transformation the importance got the range of Bank lending. The Bank's credit policy should be determined in several major aspects: 1) uniform rules for operations with customers, 2) the practical actions of its employees, who embody these rules, 3) the ability of the management of the Bank to manage credit risk and level of qualification of employees, which in their practical activities implement credit policy of the Bank, and carry out thus the whole complex of measures on the issue of the repayment of loans.

Key words: financial-credit system, credit, conditions of getting a loan, non-repayment of a loan.

Останні місяці найбільш складною проблемою для громадян України, які з різних причин покинули її територію, залишається питання фінансового забезпечення себе та своєї родини. Ті громадяни, які опинилися на території Російської Федерації (у зв'язку з переходом Автономної Республіки Крим (далі – АР Крим) під юрисдикцію Російської Федерації, біженці з території Донецької та Луганської областей, де проходить антитерористична операція), намагаються влаштувати своє мирне життя. Як при залишенні своїх домівок, так і при здійсненні будь-якого виду підприємницької діяльності на території Криму, виникає потреба в отриманні фінансової підтримки. Яким же чином можна громадянину України отримати кредит в російському чи якомусь іншому банку? Це питання непросте і важливе.

Робота виконується у межах наукових досліджень автора у сфері господарської діяльності як важливої складової (а саме, її підгрунтя) вітчизняної злочинності. Проблеми, розглядувані в даній науковій статті, співпадають з тематикою кримінологічних досліджень в Україні, Пріоритетними напрямками наукового забезпечення діяльнос-

ті органів внутрішніх справ України на період 2010-2014 роки (наказ МВС України від 29 липня 2010 року № 347), Концепцією розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XIX ст. та рекомендаціями Координаційного бюро з проблем кримінології Академії правових наук України.

Мета статті полягає у здійсненні правового аналізу норм вітчизняного законодавства з умов отримання кредитів громадянами України та убезпечення фінансово-кредитної системи від їх неповернення.

Значний внесок у дослідження злочинів та правопорушень, вчинюваних в економічній сфері зробили М. І. Бажанов, О. М. Бандурка, Н. О. Гуторова, О. О. Дудоров, В. В. Коваленко, М. Й. Коржанський, М. І. Мельник, В. О. Навроцький та інші дослідники. Однак, фінансово-кредитна сфера як складова вітчизняної економіки та її правова регламентація постійно змінюється, з'являються й нові способи вчинення злочинів та правопорушень у цій сфері, тому виникла потреба з'ясування загальних правових підстав для видачі кредитів за наявності незвичних для країни умов (в особливий період та на територіях, які входять до державних кордонів, але на яких дія законів

України призупинена) і визначення умов, за яких особа може бути притягнута до відповідальності у разі їх порушення. Проведення такого порівняльного дослідження викликано наступними обставинами: а) Україна перебуває на шляху входження до ЄС, і це дасть нам більш повне уявлення про правила отримання кредитів його громадянами, б) фінансово-кредитна сфера України досить складна та громіздка і недостатньо забезпечена від неповернення кредитів, в) наявні недоліки вітчизняного законодавства хоча і дозволяють громадянам України отримувати кредити в інших країнах світу, але механізм їх повернення чітко не вироблений.

Питання кредитування громадян України в останній рік стало найбільш проблемним. Так, воно виникає для громадян України не лише в межах своєї країни, а і на територіях, які на цей час характеризуються незвичними умовами проживання (АР Крим, Донецька та Луганська області). Наприклад, у разі виїзду біженців в інші регіони та облаштування життя на новому місці. Або й при залишенні на території АР Крим, в якій закони України не діють. Так, за даними Державної служби статистики України, за 10 місяців 2014 року міграційний приріст населення країни склав 22009. Однак, цей показник не враховує дані по АР Крим. Крім того, наведені дані по Донецькій та Луганській областях також видаються сумнівними. Так, по Донецькій області відтік населення за даними Державної служби статистики України за 10 місяців 2014 року склав 8364 особи, а по Луганській – 1358. Однак, велика кількість населення виїжджає із зони проведення АТО без зняття з реєстрації за місцем проживання, а, відповідно, і статистичні дані не враховують зміну реєстрації постійного місця проживання цими мешканцями [1]. На сайті МВС України список із 1265 осіб, які зникли без вісті в зоні проведення АТО [2], – однак, цей показник також не врахований в державній статистиці.

Якщо говорити про проблему отримання та неповернення кредитів громадянами України, то це також складні проблеми для вітчизняного банківського бізнесу. Так, кредитний портфель фізичних осіб, які отримали кредити в іноземній валюті в країні станом на 01 листопада 2014 року становить 6,824 млрд. доларів. Фактично, як зазначають фахівці, більша частина цієї суми при нинішньому «стрибаючому» курсі долара не підлягає поверненню, а основна маса неплатежів за валютними кредитами припадає на 2015 рік [3; 4]. З кредитами юридичних осіб ситуація не менш складна. Юридичними особами було отримано кредитів на суму \$26,48 млрд. доларів, що складають записи експортерів (які будуть повертатися) та частина, що буде повернена у вигляді вилученого у кредитувальників майна (яке було віддано під заставу при отриманні кредитів).

На думку провідного спеціаліста інформаційно-аналітичного центру управління стратегічного менеджменту банку «Юнісон», В. Брановицького, вітчизняна банківська система знаходиться в умовах не тільки панічних настроїв населення і військових дій на сході країни, а й в умовах валютної турбулентності. Все це призвело до колосальних збитків і втрат, які за 10 місяців 2014 року склали 10,6 млрд. грн. Сума сформованих резервів перевищила 50 млрд. грн. Стрімке зростання курсу в останні дні катастрофічно б'є по нормативах банків, що, в свою чергу, погіршує загальний стан банківської системи в країні [3]. У такій ситуації комерційні банки можуть покладати свої надії лише на Національний банк України, який може захистити їх від банкрутства. Але, наскільки ці сподівання є реальними, – ніхто передбачити не може.

Таким чином, проблеми сучасної системи банківського кредитування полягають не у недосконалому законодавчому забезпеченні, а в недотриманні кредитувальниками зобов'язань по кредитах. Якщо ж говорити про можливість отримання громадянами України кредитів за межами

України, то така можливість є, хоча і досить невелика. Європейські банки для фізичних осіб – громадян України не передбачають законодавчо закріпленої можливості отримання кредитів, незважаючи на активні кроки України на шляху входження до ЄС та низки укладених угод.

Міністр фінансів України, Н. Ярецько, зазначила, що Україна потребує іноземних інвестицій і вона зможе переконати іноземних кредиторів у їх наданні. Отримання такого кредиту може дозволити Україні уникнути дефолту та здійснити виплати за зовнішніми зобов'язаннями. Крім того, це надасть можливість відновити вже видані раніше МВФ кредити для стабілізації фінансово-економічного сектора країни [5]. Наскільки доцільно отримувати кредити для того, щоб повернути ці гроші в якості виплати по іншим кредитам, – можуть відповісти економісти. Але, фахівці з права можуть сказати, що отримання грошей у борг для погашення іншого боргу справу не вирішує, оскільки, як і раніше, залишаються відсотки, які необхідно сплачувати, крім основної суми боргу. Єдине, що в такій ситуації позитивне – ненарахування пені у разі прострочення виплат. Наскільки це рятує країну від дефолту і повного руйнування економіки, що спостерігається останні місяці? Країна, на думку Н. Ярецько, перебуває у критичному фінансовому становищі і активно працює у напрямку боротьби зі старими проблемами: корупцією, ухиленням від сплати податків, а також затримкою з продажем державних активів. Час зараз має найбільшу вагу в отриманні підтримки від кредиторів (США, Японії, Канади, Німеччини, Світового банку) [6].

Досвід інших країн світу, та й самої України, свідчить, що швидко здійснити реформи, тим більше у такому складному питанні, неможливо. Крім того, оголошений особливий період, військовий конфлікт, ситуація в цілому в країні, поглиблення економічного спаду, повальна приватизація всіх об'єктів, в яких була державна частка власності у 2014 році та на початку 2015 року, не на користь такої впевненості Н. Ярецько. За прогнозами фахівців реальний спад економіки у 2015 році буде становити 6% [7].

Поглиблення внутрішньої і зовнішньої геополітичної кризи в Україні загрожує дефолтом за зовнішніми та внутрішніми зобов'язаннями країни. Крім того, перед Україною постала низка інших загроз та чинників, які негативно позначаються на державних фінансах. Одним із ключових внутрішніх ризиків для України є невизначеність надходжень зовнішнього фінансування на тлі дуже низького рівня валютних резервів країни. Поповнити валютні резерви можуть кошти МВФ, але наступний транш програми, обсягом 2,4 млрд. доларів, може бути отриманий у лютому 2015 року або й пізніше, оскільки черговий перегляд програми ще не завершено [7]. За зобов'язаннями Кабінету Міністрів України, вже у 2014 році необхідно виплатити близько 10 млрд. доларів в рамках обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань. Існуючої програми кредитування МВФ, ЄС та інших кредиторів недостатньо, щоб покрити ці платежі, тому Уряд, імовірно, буде змушений шукати додаткові джерела фінансування. Крім того, істотної зовнішньої фінансової підтримки потребують банки і держкомпанія «Нафтогаз України». Іншим фактором, який негативно позначається на фінансовому становищі України, є низький рівень розвитку державних інститутів. Не менш ризиковою для країни є значна частка в державному борзі зобов'язань в іноземній валюті, співвідношення якої з національною грошовою одиницею зростає кожного дня, та велика частка умовних зобов'язань, і, зокрема, національної акціонерної компанії «Нафтогаз України».

Крім того, фінансове становище України погіршили різкий економічний спад і девальвація гривні у 2014 році, викликана змінами на політичній арені та початком і тривалим проведенням антитерористичної операції. Законом України від 28 грудня 2014 року «Про державний бюджет на 2015 рік» державні запозичення в цьому році запла-

новані в обсязі 293,84 млрд. грн, у т.ч. зовнішні – 180,97 млрд. грн. [8]. А за словами прем'єр-міністра, А. Яценюка, Україні в нинішньому році належить виплатити зовнішнім кредиторам близько 11 млрд. доларів. Кабінет Міністрів України допускає ситуацію, при якій Україна не зможе розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Інакше кажучи, Уряд вважає цілком можливим оголошення дефолту, що матиме важкі наслідки для української економіки, включаючи істотну девальвацію гривні. При такому розвитку подій більшість населення країни опиниться на катастрофічному рівні, і всі свої зусилля повинні будуть спрямовувати лише на забезпечення найбільш необхідного: умов для виживання (харчування). Відповідно, що сплата комунальних послуг та виплати по кредитах, отриманих до 2014 року стануть не лише проблематичними, а неможливими. Збанкрутіння невеликих та середніх підприємницьких структур відбувалося уже протягом 2014, і на початку 2015 року.

При залученні кредиту у Російській Федерації (далі – РФ) у 2 млрд. доларів (облігацій), розміщених на Ірландській фондовій біржі, Україна може розрахуватися за міжнародними боргами в 2014 році. Однак, сам кредит створює істотне боргове навантаження на кінець 2015 року – близько 15 млрд. доларів. Існує значний ризик того, що внутрішніх ресурсів України і того, що вона може залучити на зовнішніх ринках капіталу, буде недостатньо для покриття цього навантаження. Можливість України виплатити борг або реструктуризувати його значною мірою залежатиме від її взаємин з РФ і готовності останньої рефінансувати кредит.

Оскільки відносини з РФ перебувають у мовчазній незгоді української сторони з будь-якими кроками, здійснюваними РФ у питаннях зовнішньої політики відносно України, немає гарантії, що вона погодиться рефінансувати борг по закінченню терміну на подібних умовах (схожих з умовами випуску облігацій) або взагалі, і в разі відсутності інших варіантів рефінансування (якщо Україна не отримає фінансування на внутрішніх або зовнішніх ринках або від МВФ), досить високим є ризик, що Україна не зможе відповідати за своїми зовнішніми борговими зобов'язаннями. На думку фахівців Міністерства фінансів України, дефолт за зовнішніми зобов'язаннями буде мати важкі наслідки для української економіки. 17 лютого 2015 року Україна в рамках залучення кредиту РФ розмістила суверенні євробонди на Ірландській біржі. Обсяг розміщення становить 2 млрд. доларів з купоном 5% річних. Міністр фінансів РФ, А. Силуанов, заявив, що з січня РФ придбає наступний транш українських єврооблігацій на 2 млрд. доларів [6].

Базова інфляція (базовий індекс споживчих цін) в Україні прискорилося з 2,3% у листопаді до 2,8% у грудні 2014 року [1]. Долар США на міжбанківській біржі подорожчав до 19,3 грн на фоні підвищеного попиту, а в касах банків черг бажаних придбати іноземну валюту немає [9], оскільки банки валюту не продають населенню, чим створюють додаткові проблеми для пересічних громадян і позбавляють їх можливості сплатити валютні кредити. Придбати валюту (долари та євро) можна лише на чорному ринку, і ціна їх на кінець грудня 2014 року складала 25 та 38-40 грн відповідно, тоді як Національним банком України встановлено курс 16,5 та 21,2 на долар та євро відповідно. За інформацією Державної служби статистики України, в річному вираженні, до грудня 2013 року, базова інфляція прискорилося до 22,8% порівняно із 19,6% у листопаді 2013 року (дані наведені без урахування території АР Крим та міста Севастополя). У січні-грудні 2014 року базова інфляція склала 9,9 %, тоді як за січень-грудень 2013 року показник становив 0,2 %. Базова інфляція виключає короткострокові нерівномірні зміни цін під впливом окремих факторів адміністративного, подієвого та сезонного характеру. Переважно мова йде про цінову

динаміку, яка не враховує зміни цін на продовольство та енергоносії. Інфляція в Україні у грудні 2014 року (без урахування АР Крим та міста Севастополя), порівняно з листопадом 2014 року прискорилося до 3%, в річному вираженні – до 24,9%. За січень-грудень порівняно з аналогічним періодом попереднього року ціни зросли на 12,1% [9]. На початку 2015 року ціни на продовольство зросли іще на 10-15% а на предмети першої необхідності – на 15-25%. На грудень 2014 року сума прострочених кредитів в Україні досягла 4 млрд. доларів [4].

Основними вимогами до особи, яка бажає отримати кредит, є наявність громадянства. Так, громадянин України, який опинився на території РФ, повинен, перш за все, отримати громадянство РФ, і лише після цього претендувати на отримання кредиту. Звичайно, що для цього необхідно відмовитися від громадянства України. А якщо громадянин України не бажає цього зробити, як вирішувати питання кредитування іноземців? Це проблема. Найбільш важливим обмеженням поширення кредитних відносин з громадянами України (як і з громадянами інших країн), є відсутність розвиненої судової практики по стягненню з недобросовісних кредитоотримувачів (кредитувальників). Отже, видача кредитів іноземцям завжди пов'язана з підвищенням ризику банку-кредитора втратити кошти, видані в якості кредиту.

Необхідно зазначити, що законодавство РФ не містить обмежень по видачах кредитів за ознакою громадянства. Однак, у будь-якого кредитора цілком логічно виникає питання: якщо іноземець намагається отримати кредит в РФ, то куди будуть спрямовані ці кошти (на розвиток вітчизняного бізнесу чи іноземного, в іншій країні), які можливості впливу на недобросовісного кредитувальника може отримати банк при видачі кредиту та механізм їх реалізації. Це лише частина питань. Однак, не всі фінансово-кредитні установи є такими недовірливими, і відповідно до положень §2 Цивільного кодексу РФ, будь-яка особа, незалежно від її громадянства може стати «зайомщиком» [10]. Таким чином, отримати кредит не в банківській установі, а в кредитній організації може будь-яка фізична чи юридична особа, незалежно від її громадянства.

Найбільш доступним для громадян-іноземців є кредит іпотеки, що викликано завжди наявністю конкретного об'єкту нерухомості, який у будь-який момент можна вилучити у неспроможного чи недобросовісного кредитувальника і реалізувати, і таким чином покрити витрати на кредитування. Основною причиною того, що банки надають без проблем іпотечні кредити, є: 1) наявність нерухомості, розташованої на території РФ, 2) висока ліквідність нерухомості в умовах постійного підвищення цін на неї, 3) стовідсоткова гарантія повернення банку коштів, виданих в якості кредиту. При цьому громадянин іноземної держави користується такими ж самими правами, і у тому ж обсязі, що й громадянин РФ.

Якщо говорити про споживчі кредити, то отримати їх можна в торгівельній мережі (безпосередньо в магазині або через мережу Інтернет), оскільки така система видачі-отримання кредиту не оцінює ризики його неповернення. Для оформлення таких кредитів достатньо лише заповнити анкету та вказати в ній паспортні дані. Отримання кредиту для придбання автомобіля іноземцями – також цілком реально. Головне при цьому дотримання двох умов: 1) оформлення акту купівлі-продажу через автосалон, який співпрацює з конкретним банком, та 2) оформлення кредиту з обов'язковим залогом – придбаним автомобілем, а не з поручителями чи іншими об'єктами залого.

Ще один вид кредиту, доступного для іноземців, можливо отримати, якщо вони працюють в російській компанії, яка може виступити поручителем по кредиту, або вона розташована на території РФ, хоча і не є російською. При такому оформленні кредиту банк-кредитор не з'ясовує мети отримання кредиту та не може прослідкувати його витрату.

Однак, незважаючи на законодавче врегулювання порядку кредитування та існуючу систему кредитних ризиків, не всі банки надають кредити іноземцям. Серед тих, хто видає кредити громадянам іноземних країн (нерезидентам), є наступні: «Райффайзенбанк», «ВТБ24», «Росбанк», «Ситибанк», «Альфа-Банк», «Сосьєте Женераль Восток», «Пробизнесбанк». На ринку кредитування існують і інші установи (небанківські), в яких надається можливість іноземцям отримати кредити. При цьому не весь спектр банківських кредитів можна отримати, а лише окремі із них. Звичайно, це лише ті, що мають найменші ризики неповернення або надають можливість кредитору за рахунок вилученого у кредитувальника майна погасити суму кредиту. Таким чином, лише забезпечені кредити можуть надаватися громадянам іноземних держав. Документальне оформлення кредиту іноземцям передбачає оформлення певного пакету документів, що співпадає з тим, що повинен надати резидент (фізична або юридична особа, яка є громадянином РФ або створена в РФ її громадянами відповідно).

Кредит для іноземців, які мають вид на проживання, передбачає можливість отримання кредиту на тих же умовах, що і для громадян РФ: дозвіл на роботу, трудова угода, підтвердження стажу роботи на поточному місці роботи від 1 до 3 років; свідоцтво про тимчасову або постійну реєстрацію в регіоні звернення за кредитом або на місці знаходження банку; довідки та виписки з рахунків

про розмір прибутків, отриманих в країні та за її межами; нотаріально завірений переклад паспорта іноземця та інших значимих документів.

Отже, можна зазначити, що, незважаючи на активні кроки України по входженню до європейського економічного та політичного простору та укладення низки угод, громадяни України не користуються на цей час ніякими економічними правами в межах ЄС. Також, користування такими правами не передбачено і після вступу України до ЄС. Жодна із країн Євросоюзу не передбачає законодавчо закріпленого права на отримання кредитів громадянами України. Лише згідно законодавства РФ громадяни України за певних умов можуть отримати кредити в банках РФ. Найбільш доступними для громадян України, які і для інших іноземців, є кредити іпотеки та споживчі кредити. В сучасних умовах української дійсності отримання кредитів громадянами проблемних регіонів (АР Крим; Донецької та Луганської областей, де проходять військові дії) неможливо, оскільки банківські установи на їх території або не працюють, або працюють з суттєвими обмеженнями (лише проводять виплати заробітної плати та пенсії, виплата інших соціальних допомог – призупинена). Що ж стосується отримання кредитів, то на всій території України банки гальмують процеси оформлення кредитів для населення, і лише вимагають сплачувати раніше отримані кредити та відсотки по їх користуванню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба статистики України. Статистична інформація «Населення та міграція» за 10 місяців 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.org>
2. Міністерство внутрішніх справ України : Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua>;
3. Пік неповернення валютних кредитів в Україні попереду – на що можуть надіятися банки // Український журнал «Економіст» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/>
4. Банкіри у 2015 році чекають рекордних неповернень валютних кредитів // Корреспондент.biz, 21 листопада 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/>
5. Ярьсько розповіла, як Уряд шукає підхід до кредиторів України // Український журнал «Економіст» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/>
6. Прес-служба Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/system?art_id=92751&cat_id=29458
7. Чи можливий дефолт України : в Moody's озвучили нові загрози // Moody's Investors Service від 22 грудня 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/economics-news/finance/page/2/>
8. Про державний бюджет на 2015 рік : Закон України від 28 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
9. В Україні продовжують рости долар та ціни // Український журнал «Економіст» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/>
10. Гражданский кодекс Российской Федерации : Закон Российской Федерации от 18 декабря 2006 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gosduma.ru>